

Glosa krytyczna do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z 16 czerwca 2016 r. (I FSK 179/15) dotyczącego opodatkowania podatkiem VAT pośrednictwa ubezpieczeniowego

Teza: Nie są objęte zwolnieniem z VAT usługi polegające na obsłudze umów ubezpieczenia w trakcie ich trwania, takie jak: wystawianie duplikatów potwierdzeń zawarcia ubezpieczenia w przypadku zgubienia lub zniszczenia dokumentu ubezpieczenia, dokumentów na doubezpieczenie pojazdu, aneksów w przypadku zmian danych, gdyż nie polegają one na wyszukiwaniu klientów i kontaktowaniu ich z zakładem ubezpieczeń w celu zawarcia umów ubezpieczenia, a przez to nie mają cech pośrednictwa.

1. Wstęp

Glosowane orzeczenie¹ wpisuje się w aktualne zagadnienie zmian otoczenia podatkowego ubezpieczeń² i dotyczy szczególnie ważkiego problemu, jakim jest opodatkowanie usług pośrednictwa ubezpieczeniowego podatkiem od towarów i usług (VAT). Z orzeczenia tego płynnie wniosek, że użyte w art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT³ pojęcie „usług pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych i reasekuracyjnych” wyklądać należy ściśle. Oznacza to, że zakresem zwolnienia podatkowego są objęte świadczone przez podmiot trzeci, w imieniu i na rzecz zakładu ubezpieczeń, usługi związane z wyszukiwaniem klientów i kontaktowaniem ich z ubezpieczycielem w celu zawarcia umów ubezpieczenia. Zdaniem NSA, nie są objęte tym zwolnieniem usługi polegające na obsłudze umów ubezpieczenia w trakcie ich trwania, takie jak wystawianie duplikatów potwierdzeń zawarcia ubezpieczenia w przypadku zgubienia lub zniszczenia dokumentu ubezpieczenia, dokumentów na doubezpieczenie pojazdu, aneksów w przypadku zmian danych, gdyż nie polegają one na wyszukiwaniu klientów i kontakto-

¹ Dostępne na: <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/667F928FCE> (dostęp: 7 lipca 2017 r.).

² Chodzi oczywiście o wejście w życie z dniem 1 lipca 2017 r. ustawy z dnia 1 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 2024), która uchyliła istotne dla branży ubezpieczeniowej zwolnienie z VAT odrębnych usług, niezbędnych do świadczenia usług ubezpieczeniowych (vide art. 43 ust. 13). Trzeba zauważyć, że problematyka VAT w sektorze usług finansowych – w tym ubezpieczeń – ze względu na ich złożoność i mnogość podmiotów występujących w różnych transakcjach jest wyjątkowo skomplikowana i nastrocza wątpliwości nie tylko w Polsce – zob. więcej w: Ch. Amand, „VAT on financial services: the unanswered questions”, ERA Forum 2008, vol. 9, s. 357–376. Autor ten trafnie zauważa, że „*The case-law of the European Court of Justice has led to the exemption of back-office services provided to banks and to the taxation of the same operations in the insurance sector. For many years, the European Commission has tried to develop solutions, but never has it examined all the possible alternatives and, in particular never assessed their costs*”.

³ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 710), zwana dalej także „ustawą o VAT”.

waniu ich z zakładem ubezpieczeń w celu zawarcia umów ubezpieczenia, a przez to nie mają cech pośrednictwa. Z tych względów głosowany wyrok określany jest w praktyce jako rozstrzygnięcie, które może zmienić dotychczasową, korzystną dla agentów i brokerów ubezpieczeniowych, linię orzecznictwa⁴.

2. Stan faktyczny i uzasadnienie wyroku

Sprawa rozstrzygnięta omawianym wyrokiem dotyczyła spółki świadczącej na rzecz swoich klientów usługi leasingu. Klienci zobowiązani byli ubezpieczyć przedmiot leasingu. Z tych względów, tj. w celu zapewnienia klientom kompleksowej obsługi oraz usprawnienia realizacji procesów ubezpieczenia poszczególnych przedmiotów leasingu, spółka rozważała uzyskanie statusu agenta ubezpieczeniowego w rozumieniu ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym⁵. Czynności, które miały być wykonywane przez spółkę, obejmowały zarówno zawieranie umów ubezpieczenia, jak i wystawianie dokumentów ubezpieczeniowych, ustalanie sum ubezpieczenia, okresowe rozliczanie należnej zakładom ubezpieczeń składki (a także rozliczanie zwrotów składek), prowadzenie ewidencji wydanych i zużytych druków ścisłego zarachowania, wystawianie duplikatów potwierdzeń zawarcia ubezpieczenia, wystawianie dokumentów ubezpieczenia na doubezpieczenie pojazdu czy oględziny pojazdów i wykonanie dokumentacji zdjęciowej. W swym stanowisku spółka przyjęła, że wykonywane przez nią jako agenta, na rzecz zakładu ubezpieczeń, czynności stanowią kompleksową usługę pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych, korzystającą ze zwolnienia od opodatkowania podatkiem od towarów i usług na podstawie art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT. W uzasadnieniu wyjaśniono również, że w ramach usługi wyraźnie występuje świadczenie główne, jakim jest doprowadzenie do zawarcia umowy ubezpieczenia i jej późniejsza obsługa i wszystkie opisane we wniosku czynności w praktyce służą realizacji świadczenia głównego. Inaczej mówiąc, usługa stanowi ekonomiczną całość dla nabywcy – zakładu ubezpieczeń i rozdzielenie jej na szereg odrębnych świadczeń byłoby zabiegiem sztucznym.

Minister Finansów dwukrotnie, lecz tylko częściowo, potwierdzał stanowisko spółki, podnosząc, że o zwolnieniu z VAT można mówić tylko odniesieniu do usług pośrednictwa polegających na wykonywaniu czynności zmierzających do zawarcia umowy ubezpieczenia. Jednak obsługa umów już zawartych ze zwolnienia nie korzysta. Również dwukrotnie WSA w Warszawie uchylał interpretację Ministra Finansów⁶. Skargę kasacyjną od drugiego rozstrzygnięcia WSA złożył właśnie rzeczony Minister. Skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. m.in. wspomnianego art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT, przez jego błędną interpretację i niewłaściwe zastosowanie, co w rezultacie doprowadziło do nieprawidłowego uznania, że usługi stanowią usługę pośrednictwa ubezpieczeniowego i korzystają ze zwolnienia z VAT.

Naczelnny Sąd Apelacyjny przyznał rację resortowi finansów, obszernie odwołując się w uzasadnieniu głosowanego orzeczenia do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) z 17 marca 2016 r., w sprawie C-40/15 *Minister Finansów*

⁴ Zob. M. Kozłowski, „Opodatkowanie VAT obsługi umów ubezpieczenia. Istotny wyrok NSA dla Agentów ubezpieczeniowych, Alert Podatkowy” Deloitte nr 14/2016 z 24 czerwca 2016 r. (dostępny na: <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/tax/articles/alerty-podatkowe/opodatkowanie-VAT-obslugi-umow-ubezpieczenia-wyrok-NSA.html>, dostęp: 7 lipca 2017 r.)

⁵ Tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 2077.

⁶ Zob. wyrok WSA w Warszawie z 15 kwietnia 2013 r., III SA/Wa 206/13 (Legalis nr 781864) oraz z 24 września 2014 r., III SA/Wa 285/14 (Legalis nr 1155760).

przeciwko Aspiro S.A. (dawniej: BRE Ubezpieczenia sp. z o.o.)⁷. Zdaniem NSA, przeprowadzona w tym wyroku wykładnia pojęć „transakcja ubezpieczeniowa” oraz „usługi pokrewne”, jest przydatna dla wyjaśnienia użytego w art. 43 ust. 1 pkt 37 sformułowania „usługa pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych”. Według TSUE, o tym czy „usługi pokrewne transakcjom ubezpieczeniowym” świadczone przez brokerów i agentów ubezpieczeniowych mogą być zwolnione z VAT, decyduje nie tylko powiązanie pośrednika z zakładem ubezpieczeń⁸, ale przede wszystkim istotne aspekty pośrednictwa ubezpieczeniowego, a także stosunek pośrednika do ubezpieczyciela i ubezpieczonego. NSA, przychylając się do stanowiska TSUE przyjął, że cechą charakterystyczną działalności brokera lub agenta ubezpieczeniowego jest wyszukiwanie klientów i kontaktowanie ich z ubezpieczycielem w celu zawarcia umów ubezpieczenia⁹. *A contrario*, nie są charakterystyczne (*ergo* nie są objęte zwolnieniem z VAT) usługi polegające na obsłudze umów ubezpieczenia w trakcie ich trwania, gdyż nie polegają one na wyszukiwaniu i kojarzeniu klientów z ubezpieczycielami, przez co usługi te nie mają cech pośrednictwa. Zdaniem NSA, usługi świadczone przez spółkę nie były tak ściśle ze sobą związane, że obiektywnie tworzyły jedno niepodzielne świadczenie gospodarcze, którego rozdzielenie miałoby charakter sztuczny w rozumieniu orzecznictwa TSUE¹⁰. Ostatecznie tylko pośrednictwo *sensu stricto* (tj. tylko wyszukiwanie potencjalnych ubezpieczających i kontaktowanie ich z zakładami ubezpieczeń) korzysta z dobrodziejstw art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT.

3. Krytyka rozstrzygnięcia

Choć omawiane orzeczenie odnosi się do działalności agencyjnej, to jednak ujęty w nim sposób interpretacji pojęcia „pośrednictwa ubezpieczeniowego” z pewnością przelożyć się może także na działalność brokerską. Inaczej mówiąc, rozstrzygnięcie w sprawie I FSK 179/15 – jakkolwiek wniosek taki nie płynie wprost z jego uzasadnienia – stwarza ryzyko diametralnej zmiany postrzegania przez organy podatkowe dotychczas-

---

⁷ Dostępny na: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-40/15> (dostęp: 7 lipca 2017 r.); ciekawe omówienie tego wyroku przedstawia P. Satkiewicz (zob. tenże, „Skutki wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej C-40/15 Aspiro S.A. dla działalności ubezpieczeniowej”, *Prawo Asekuracyjne* 2016, nr 2, s. 60–67). Autor ten celnie zauważa, że w zakresie opodatkowania VAT usług likwidacji szkód świadczonych przez podmioty zewnętrzne zakładom ubezpieczeń, ukształtowały się dwie koncepcje interpretacyjne art. 43 ust. 1 pkt 37 w zw. z art. 13 ustawy o VAT – jedna (reprezentowana przez Ministra Finansów) zakładająca podział czynności likwidacji na techniczne (obejmujące m.in. oszacowanie rozmiarów szkody i niezwolnione z VAT) oraz związane z rozpatrywaniem roszczeń (zwolnione z VAT) i druga (reprezentowana przez sądy administracyjne), ujmująca szeroko pojęcie likwidacji szkody.

⁸ Przy czym może ono być tylko pośrednie, a i tak korzystać ze zwolnienia przedmiotowego z VAT – zob. wyrok TSUE z 20 listopada 2003 r. w sprawie C-8/01 Taksatorringen Assurandor-Societetet et v Skatteministeriet (Legalis nr 67294) czy interpretacja indywidualna dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z 23 kwietnia 2010 r., IPPP1/443-265/10-2/AW (dostępna na: <https://interpretacje-podatkowe.org/ubezpieczenia/ipp1-443-265-10-2-aw>, dostęp: 7 lipca 2017 r.).

⁹ Odwołano się tu do wyroku Taksatorringen, ale także do innego znanego orzeczenia TSUE, a mianowicie wyroku z 3 marca 2005 r. w sprawie C-472/03, Staatssecretaris van Financien przeciwko Arthur Andersen & Co. Accountants c.s. (Legalis nr 68470), gdzie przyjęto, że czynności takie jak np. zarządzanie procesami sprzedaży czy utrzymywanie kontaktów z innymi pośrednikami nie stanowią usługi pośrednictwa ubezpieczeniowego zwolnionej z VAT.

¹⁰ Chodzi o stanowisko zajęte przez TSUE w sprawie C-40/15, zgodnie z którym świadczenie usług przez pośrednika ubezpieczeniowego nie może oznaczać rozczłonkowania działalności wykonywanej przez zakłady ubezpieczeń.

sowego sposobu opodatkowania VAT kurtażu brokerskiego (tj. obłożenia go 23-procentową stawką VAT), a nie tylko prowizji (bądź innych świadczeń) należnej agentowi. Niemniej przyjąć trzeba, że każda sytuacja nasuwająca wątpliwości natury fiskalnej musi podlegać odrębnej i wyważonej ocenie.

Uzasadnienie głosowanego wyroku nie przekonuje, choć nie jest to pierwsze orzeczenie NSA, w którym dochodzi do *sui generis* podziału pośrednictwa ubezpieczeniowego, pod kątem zwolnienia z podatku od towarów i usług¹¹. Za słuszne uznać należy przytoczone wcześniej stanowisko spółki, o kompleksowym i całościowym charakterze usługi pośrednictwa ubezpieczeniowego. Przede wszystkim zauważyć trzeba, że w przypadku rozdzielenia czynności agencji czy brokerskich na zwolnione oraz niezwolnione z VAT, pośrednicy napotykać będą na znaczne trudności w ich kwalifikowaniu według takiego klucza. Z góry można zaznaczyć, że przy tak wąskim definiowaniu przez NSA pojęcia „pośrednictwa”, szerszy okazać się może katalog czynności zwolnieniem nieobjętych. To z kolei przekładać się będzie na wątpliwości, czy nie dojdzie do zakwestionowania przez organy podatkowe nienaliczenia należnego VAT według stawki podstawowej 23 proc. za niektóre czynności wykonane przez pośrednika. Co więcej, powyższe rozdzielenie czynności skomplikuje rozliczenia pomiędzy pośrednikami a zakładami ubezpieczeń, które zmuszone będą stosować *de facto* dualistyczny system wynagradzania, tj. pierwotny, objęty zwolnieniem z art. 43 ustawy o VAT (prowizja lub kurtaż za skojarzenie klienta z ubezpieczycielem) oraz następczy, wskazanym zwolnieniem już nieobjęty (prowizja lub kurtaż za obsługę pozyskanego uprzednio klienta). Wystarczy przytoczyć tu przykłady doubezpieczenia, rozszerzenia zakresu ochrony wynikającego z już zawartej umowy ubezpieczenia oraz przedłużenia umowy.

W pierwszym przypadku, chociażby w oparciu o tzw. klauzulę automatycznego odnowienia, ubezpieczający dopłaca składkę w celu „uzupełnienia” sumy ubezpieczenia (sumy gwarancyjnej) do pierwotnie ustalonego poziomu. Zgodnie z wnioskami płynącymi z orzeczenia w sprawie I FSK 179/15, w naliczonej prowizji agencji lub kurtażu brokerskim od dopłacanej w ramach doubezpieczenia składki, należy już uwzględnić VAT, którego płatnikiem powinien być zakład ubezpieczeń. Tymczasem wynagrodzenie pośrednika naliczone od składki opłaconej przez pośrednika przy zawarciu umowy ubezpieczenia podlega zwolnieniu przedmiotowemu z art. 43 ustawy o VAT. W drugim przypadku, jeżeli ubezpieczający zażąda objęcia ochroną chociażby utworzonej przez siebie nowej spółki (w ramach polisy obejmującej grupę spółek) lub nowej lokalizacji ubezpieczonego mienia (np. nowo wybudowany magazyn, w którym składuje się

¹¹ Zob. m.in. wyrok NSA z 28 stycznia 2014 r., I FSK 256/13 (Legalis nr 787748), w uzasadnieniu którego czytamy, że w rozumieniu przepisu art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT ze zwolnienia od podatku korzystają jedynie te usługi brokerskie mające charakter pośrednictwa ubezpieczeniowego, które polegają na zawieraniu lub doprowadzaniu do zawarcia umów ubezpieczenia, w tym wykonywaniu czynności przygotowawczych do zawarcia umów ubezpieczenia, w celu objęcia osoby poszukującej ochrony ubezpieczeniowej na podstawie zawartej z zakładem ubezpieczeń umowy. Natomiast czynności tzw. brokera likwidacyjnego, odnoszące się do roszczeń odszkodowawczych, które powstają po wystąpieniu zdarzenia ubezpieczeniowego nie mają charakteru pośrednictwa na rzecz podmiotów poszukujących ochrony ubezpieczeniowej, lecz podmiotów objętych już tą ochroną, konsumujących wynikające z niej uprawnienia, w konsekwencji tego stanowiska nie będą korzystały ze zwolnienia od podatku. Z orzeczenia tego płynię więc wniosek, że zwolnienie z VAT obejmuje przede wszystkim czynności związane z samym zawarciem umowy, a sam moment zawarcia umowy ma kluczowe znaczenie dla ustalenia, które czynności kwalifikować można jako objęte zwolnieniem przedmiotowym z art. 43 ust. 1 pkt 37.

ubezpieczone środki obrotowe), również składka opłacana z tego tytułu winna być już opodatkowana VAT.

Nietrudno o konstatację, że w powyższych sytuacjach wskazane kryterium podziału jest sztuczne, gdyż za wykonanie faktycznie tych samych czynności przez agenta czy brokera należne będzie wynagrodzenie zwolnione, jak i podlegające opodatkowaniu VAT – decydować będzie o tym wyłącznie moment dokonania takiej czynności, wyznaczany datą zawarcia umowy ubezpieczenia. Inaczej mówiąc, prowizja czy kurtaż za wszystkie czynności agencyjne czy brokerskie, podejmowane po zawarciu umowy, musi – zdaniem NSA – uwzględniać VAT.

Wreszcie, trzeci przypadek wywoływać może największe spory pomiędzy organami podatkowymi a pośrednikami. Wszystko zależy bowiem od tego, jak interpretować będziemy „kontaktowanie klienta z zakładem ubezpieczeń w celu zawarcia umowy ubezpieczenia”. Przy tak ogólnie sformułowanym pojęciu pośrednictwa można bowiem postawić tezę, że ubezpieczającego z ubezpieczycielem skojarzyć można tylko raz, *ergo* tylko pierwsze wynagrodzenie jest zwolnione przedmiotowo z podatku od towarów i usług. To z kolei oznaczałoby, że każda prowizja czy kurtaż z tytułu prolongaty umowy lub zawarcia nowej umowy, ale z tym samym ubezpieczycielem, winny uwzględniać 23 proc. VAT. Można jednak argumentować, że osiągnięcie efektu pośrednictwa (wskazane skojarzenie stron) następuje w każdym przypadku zawarcia umowy obejmującej nowy okres ubezpieczenia. Należałoby przy tym przyjąć, że chodzi tu zarówno o sytuację, w której pośrednik doprowadza bezpośrednio do zawarcia nowej umowy, jak i kiedy dochodzi do przedłużenia umowy na kolejny okres przy wykorzystaniu np. klauzuli prolongacyjnej¹². Drugi ze wskazanych sposobów interpretacji wydaje się być słuszniejszy, gdyż uznanie, że do skojarzenia klienta z zakładem ubezpieczeń dochodzi tylko raz, czyniłoby przedmiotowe zwolnienie usług pośrednictwa z podatku od towarów i usług w dużej mierze instytucją iluzoryczną. Efekt pośrednictwa może być więc wielokrotny, co powinno przekładać się na szerszą możliwość stosowania zwolnienia przedmiotowego z art. 43 ustawy o VAT.

Jak się wydaje, nawiązując do wyroku TSUE w sprawie C-40/15 *Minister Finansów przeciwko Aspro S.A.*, NSA chciał podkreślić płynącą z orzecznictwa Trybunału zasadę autonomiczności pojęć użytych w art. 135 dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej¹³. Zgodnie z tą zasadą wykładni pojęć użytych w dyrektywie dokonywać należy bez uwzględnienia pojęć i definicji przyjętych w odrębnych przepisach poszczególnych państw członkowskich, tak aby uniknąć rozbieżności w stosowaniu zwolnień przedmiotowych z VAT na terytorium UE¹⁴. Inaczej mówiąc, również na gruncie ustawy o VAT rekonstrukcja pojęcia „pośrednictwa” z art. 43 powinna odbywać się niezależnie od treści innych aktów prawnych. Jednakże, jeżeli ustawodawstwo państwa członkowskiego zawiera definicję legalną pośrednictwa ubezpieczeniowego – tak jak ma to miejsce w przypadku polskiej ustawy z dnia 22 maja 2003 r. – to definicję takie można stosować chociażby posiłkowo,

¹² Klauzule prolongacyjne umożliwiają ubezpieczycielowi automatyczne przedłużenie umowy na kolejny, zazwyczaj analogiczny, okres, jeżeli ubezpieczający jej nie wypowie lub jeżeli spełnione zostaną określone warunki umożliwiające prolongatę (np. współczynnik szkodowości w danym okresie ubezpieczenia nie przekroczy określonego w polisie poziomu).

¹³ Dz. Urz. UE L z 2006 r. nr 347/1. Na przepisie tym (dokładnie na art. 135 ust. 1 pkt a) wzorowany jest m.in. art. 43 pkt 37 ustawy o VAT, przy czym stanowi on, że państwa członkowskie zwalniają transakcje ubezpieczeniowe i reasekuracyjne, wraz z usługami pokrewnymi świadczonymi przez brokerów ubezpieczeniowych i agentów ubezpieczeniowych.

¹⁴ Zob. T. Michalik, „VAT. Komentarz”, wyd. 12, C.H. Beck, Warszawa 2016 (Legalis, komentarz do art. 43, pkt 406).

aby prawidłowo ustalić charakter świadczonych przez pośredników usług (w szczególności ich kompleksową naturę). Stąd, o wiele bardziej przekonujące jest stanowisko zawarte w wyroku WSA w Warszawie z 22 maja 2014 r.¹⁵, gdzie przyjęto, że definicji usługi pośrednictwa w świadczeniu usług ubezpieczeniowych nie można opierać na rozumieniu tegoż pojęcia wyłącznie jako wykonywania usług zmierzających do zawarcia umowy ubezpieczenia oraz istotnych czynności z tym związanych, czyli traktującego jako centralny w tym wyrażeniu termin *pośrednictwo*. Faktem jest, że przepisy ustawy o VAT nie zawierają definicji takich usług, niemniej jednak pojęcie *pośrednictwo ubezpieczeniowe* ma swoją normatywną treść, i dlatego, interpretując treść art. 43 ust. 1 pkt 37, naturalne jest poszukiwanie tejże definicji w przepisach ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym¹⁶.

Wreszcie, nietrudno o konstatację, że konieczność uwzględniania VAT w przynajmniej części transakcji pośrednictwa ubezpieczeniowego niekorzystnie wpłynie na sytuację finansową agentów oraz brokerów, którzy w ustalonych stawkach prowizji lub kurtażu zmuszeni będą ujmować 23 proc. VAT. Odpowiedzią może być wyraźne ustalenie w umowie agencyjnej lub porozumieniu kurtażowym, że stawka jest stawką netto, do której – w razie takiej potrzeby – doliczony zostanie podatek od towarów i usług. To zaś może przełożyć się na wzrost składek, gdyż ubezpieczyciele poszukiwać będą dodatkowych środków na pokrycie zwiększonych wydatków z tytułu wynagrodzeń ich pośredników.

4. Podsumowanie

W rezultacie, głosowane orzeczenie z pewnością nie przyczyni się do ułatwienia rozliczeń podatkowych zarówno agentom, jak i brokerom ubezpieczeniowym. Chodzi tu przede wszystkim o sztuczne¹⁷, i w gruncie rzeczy trudne do prawidłowego ujęcia, rozdzielenie usług pośrednictwa na te właściwe (zwolnione z VAT) i następcze (opodatkowane VAT). Koncepcja taka przeczy wykształconej w praktyce oraz znajdującej odzwierciedlenie w przepisach ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym naturze usługi pośrednictwa ubezpieczeniowego jako usługi kompleksowej, na którą składają się czynności zarówno zawarcia, jak i obsługi już zawartych umów. Co więcej, stosowanie się do omówionego rozstrzygnięcia prowadzić może do trudnych do zaakceptowania wniosków, że *de facto* ta sama czynność pośrednika podlega bądź nie podlega zwolnieniu z VAT. Nie wydaje się, aby w takim przypadku można było mówić o urzeczywistnianiu zasady pewności prawa podatkowego przez organy je stosujące. Wreszcie, omówione rozstrzygnięcie zdaje się nie do końca uwzględniać orzecznictwo TSUE dotyczące charakterystyki zarówno czynności ubezpieczeniowych¹⁸ (potencjalnie mogą one przecież obejmować spektrum czynności wykonywanych przez podmioty

¹⁵ III SA/Wa 3187/13 (Legalis nr 1065618).

¹⁶ Trzeba jednak pamiętać, że stanowisko WSA w Warszawie nie było tu jednolite – przykładowo w późniejszym wyroku z 30 października 2015 r., III SA/Wa 290/15 (Legalis nr 1384469), ten sam Sąd pod pojęciem pośrednictwa rozumiał już tylko dokonywanie w imieniu ubezpieczyciela lub też w imieniu osoby poszukującej ochrony ubezpieczeniowej wszelkich niezbędnych czynności, które umożliwiłyby zawarcie przez obie strony umowy ubezpieczenia.

¹⁷ A więc faktycznie wbrew wnioskowi płynącym z orzeczenia TSUE we wspomnianej sprawie C-40/15 Minister Finansów przeciwko Aspiro S.A.

¹⁸ Chodzi tu m.in. o takie orzeczenia TSUE, jak: wyrok z 25 lutego 1999 r. w sprawie C-349/96, Card Protection Plan Ltd. a Commissioners of Customs and Excise (Legalis nr 102828) czy wreszcie wyrok z 3 kwietnia 2008 r. w sprawie C-124/07, J.C.M. Beheer BV v. Staatssecretaris van Financiën (Legalis nr 95183) – dla pośredników ubezpieczeniowych szczególnie ważne jest

inne niż ubezpieczyciel, o ile mają na celu zapewnienie ubezpieczonemu, w przypadku zmaterializowania się pokrywanego ryzyka, usługi ubezpieczeniowej uzgodnionej w chwili zawarcia umowy), jak i usług kompleksowych¹⁹, które pozwalają na dość szeroką interpretację takich pojęć, jak np. „*transakcje ubezpieczeniowe*”²⁰.

W tym miejscu wrócić należy do wspomnianej na wstępie nowelizacji ustawy o VAT, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2017 r. Co prawda, uchylene art. 43 ust. 13 nie dotyczy bezpośrednio pośredników ubezpieczeniowych²¹, niemniej zakłady ubezpieczeń rzeczywiście mogą obawiać się potencjalnej zmiany podejścia organów podatkowych do kwestii opodatkowania pośrednictwa ubezpieczeniowego²². Z informacji pozyskanych przez autora niniejszej glosy wynika, że część ubezpieczycieli dostrzega tendencję do zawężania definicji pośrednictwa ubezpieczeniowego na potrzeby ustawy o VAT i sugeruje swoim agentom chociażby zmianę modelu współpracy z tzw. OWCA-mi (osobami wykonującymi czynności agencyjne). Chodzi o wyeliminowanie sytuacji, w których pomędzy taką osobą, a zakładem ubezpieczeń nie występuje jakkolwiek stosunek prawny²³ – proponuje się zastąpienie wskazanych modeli organizacyjnych np. wspólnym wykonywaniem czynności przez dotychczasowego agenta i OWCE, już jako podmioty współakwirujące (przy czym zakres ich zadań jest ściśle określony w umowie zawartej bezpośrednio przez wszystkich zainteresowanych z ubezpieczycielem). Nietrudno więc zauważyć, że najnowsze zmiany w ustawie o VAT oraz orzecznictwie sądowym dotknąć mogą nie tylko podmioty świadczące usługi *outsourcingu* dla zakładów ubezpieczeń²⁴.

Oczywiście daleki jestem od ogólnego stwierdzenia, że każdy przejaw działalności brokerskiej czy agencyjnej powinien korzystać ze zwolnienia przedmiotowego, o którym mowa w art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT. Chodzi tu przede wszystkim o czynności,

---

ostatnie z powołanych rozstrzygnięć, zgodnie z którym stwierdzenie posiadania statusu brokera lub pośrednika ubezpieczeniowego zależy od cech badanej działalności, a okoliczność, iż broker lub pośrednik ubezpieczeniowy nie pozostaje w bezpośrednim stosunku ze stronami umowy ubezpieczenia lub reasekuracji do zawarcia której się przyczynia, nie wyklucza, by świadczone przez niego usługi były zwolnione z VAT.

¹⁹ Zob. m.in. następujące wyroki TSUE: z 27 października 2005 r. w sprawie C-41/04, *Levob Verzekeringen BV v. OV Bank NV* (Legalis nr 72336); z 29 marca 2007 r. w sprawie C-111/05 *Aktiebolaget NN przeciwko Skatteverket* (Legalis nr 81009); z 22 października 2009 r. w sprawie C-242/08 *Swiss Re Germany Holding GmbH v. Finanzamt München für Körperschaften* (Legalis nr 175039) czy z 2 grudnia 2010 r. w sprawie C-276/09, *Everything Everywhere Ltd v. Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs* (Legalis nr 266054). Z orzeczeń tych wynika, że w sytuacji, gdy dwa lub więcej świadczeń lub czynności spełnianych bądź wykonywanych przez podatnika na rzecz klienta jest tak ściśle powiązanych ze sobą, że obiektywnie tworzą gospodarczo jedną całość, której rozdzielenie miałoby sztuczny charakter, to wszystkie te świadczenia lub czynności stanowią jednolite świadczenie dla celów VAT.

²⁰ Ciekawe uwagi przedstawia w tym zakresie D. Walerjan „Nowelizacja przepisów o podatku VAT ograniczająca zakres zwolnienia z tego podatku – skutki dla podmiotów działających na rynku ubezpieczeń”, *Prawo Asekuracyjne* 2017, nr 1, s. 97–99. Powołana Autorka podnosi, że bogate orzecznictwo TSUE, mimo nowelizacji przepisów ustawy o VAT w lipcu 2017 r. (wspomniane uchylene art. 43 ust. 13), może wciąż uzasadniać zwolnienie z VAT takich usług ubezpieczeniowych, jak np. usługi pokrewne transakcjom ubezpieczeniowym, świadczone przez pośredników ubezpieczeniowych (niemniej w dalszej części cytowanego artykułu Autorka zauważa, że dla polskiej praktyki fiskalnej kluczowe znaczenie będzie miał przede wszystkim wspomniany wyrok TSUE w sprawie C-40/15).

²¹ Art. 43 ust. 14 wyłączał bowiem możliwość stosowania zwolnienia z VAT czynności związanych z ubezpieczeniami w przypadku pośredników ubezpieczeniowych.

²² Na co uwagę zwraca m.in. D. Walerjan – zob. „Nowelizacja przepisów...”, s. 102.

²³ Tj. kiedy OWCE pozyskiwane są do wykonywania czynności agencyjnych bezpośrednio przez agenta.

²⁴ W tym zakresie zob. D. Walerjan, „Nowelizacja przepisów...”, s. 93–94.

które nie stanowią elementu kompleksowej usługi świadczonej przez agenta lub brokera, odpowiednio w imieniu i na rzecz zakładu ubezpieczeń lub podmiotu poszukującego ochrony ubezpieczeniowej. Stąd za słuszne przyjąć należy rozstrzygnięcie NSA ujęte w wyroku z 8 października 2013 r.²⁵, zgodnie z którym usługi polegające na pozyskiwaniu odszkodowań od zakładów ubezpieczeniowych na zlecenie osób indywidualnych (tzw. usługa brokera likwidacyjnego) nie korzystają ze zwolnienia z VAT, gdyż nie stanowią one transakcji ubezpieczeniowych lub reasekuracyjnych i nie mogą być również uznane za usługi pokrewne do ubezpieczeniowych (reasekuracyjnych) świadczonych przez brokerów ubezpieczeniowych, gdyż istotą tych czynności, realizowanych na zlecenie osób indywidualnych, jest odzyskiwanie odszkodowań od ubezpieczycieli, a nie działalność w zakresie pośrednictwa ubezpieczeniowego w rozumieniu tych przepisów.

Niestety, głosowany wyrok znajduje już potwierdzenie w najnowszych orzeczeniach sądów administracyjnych²⁶, dotyczących usług pokrewnych do usług ubezpieczeniowych i usług pośrednictwa ubezpieczeniowego. Spodziewać się można więc dalszych wątpliwości i sporów dotyczących kwestii VAT w branży agencyjnej czy brokerskiej.

dr Michał P. Ziemiak

*Katedra Prawa Ubezpieczeniowego, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu,
radca prawny przy OIRP w Toruniu*

Bibliografia

- Amand Ch., „VAT on financial services: the unanswered questions”, ERA Forum 2008, vol. 9.
- Kozłowski M., „Opodatkowanie VAT obsługi umów ubezpieczenia. Istotny wyrok NSA dla Agentów ubezpieczeniowych, Alert Podatkowy”, Deloitte nr 14/2016 z 24 czerwca 2016 r. (dostępny na: <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/tax/articles/alerty-podatkowe/opodatkowanie-VAT-obslugi-umow-ubezpieczenia-wyrok-NSA.html>, dostęp: 27 marca 2017 r.)
- Michalik T., „VAT. Komentarz”, wyd. 12, C.H. Beck, Warszawa 2016 (Legalis).
- Satkiewicz P., „Skutki wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej C-40/15 Aspiro S.A. dla działalności ubezpieczeniowej”, Prawo Asekuracyjne 2016, nr 2.
- Walerjan D., „Nowelizacja przepisów o podatku VAT ograniczająca zakres zwolnienia z tego podatku – skutki dla podmiotów działających na rynku ubezpieczeń”, Prawo Asekuracyjne 2017, nr 1.

²⁵ I FSK 1511/12 (Legalis nr 745525), przy czym – w przeciwieństwie do powołanej wcześniej sprawy I FSK 256/13 – usługi brokera likwidacyjnego świadczone były tu na rzecz osób trzecich, tj. osób, na rzecz których broker nie działał uprzednio.

²⁶ Zob. chociażby wyrok WSA w Warszawie z 29 września 2016 r., III SA/Wa 2091/16 (Legalis nr 1558410), w którym wprost powtórzono, że zakresem zwolnienia podatkowego wynikającego z art. 43 ust. 1 pkt 37 ustawy o VAT są objęte świadczone przez podmiot trzeci w imieniu i na rzecz zakładu ubezpieczeń usługi związane z wyszukiwaniem klientów i kontaktowaniem ich z zakładem ubezpieczeń w celu zawarcia umów ubezpieczenia. Nie są natomiast objęte tym zwolnieniem usługi polegające na obsłudze umów ubezpieczenia w trakcie ich trwania, gdyż nie polegają one na wyszukiwaniu klientów i kontaktowaniu ich z zakładem ubezpieczeń w celu zawarcia umów ubezpieczenia. Trzeba pamiętać, że wąskie ujęcie pośrednictwa prezentują sądy administracyjne także w innych przypadkach, np. pośrednictwa kredytowego (zob. np. wyrok WSA w Warszawie z 15 września 2016 r., III SA/Wa 1927/15, Legalis nr 1548338).